Teatre de Nadal

Col·lecció de textos nadalencs, quasi tots inèdits, de l'època tardomedieval

FERRAN HUERTA VIÑAS (ED.)

PAM

Ferran Huerta Viñas (ed.)

Teatre de Nadal

Col·lecció de textos nadalencs,
quasi tots inèdits, de l'època tardomedieval

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2026

INTRODUCCIÓ

Ja fa uns 75 anys que Josep Romeu i Figueras ens deia:

> Les representacions medievals dels dos grans cicles de Nadal i de la Passió oferien un gran interès a l'espectador senzill, que d'una manera plàstica i directa veia davant seu desenvolupar-se els misteris del naixement i de la mort de Jesucrist. En aquesta classe de drama, concebut i representat amb gran senzillesa de recursos expressius, molt d'hora intervé el poble baix, no sols participant en les representacions, sinó fins i tot aportant-hi elements esporàdics propis que s'anaren aplicant sobre el cos bàsic... És prou versemblant que al costat del drama litúrgic d'una certa volada i amb pretensions literàries, se'n desenrotllés un altre de més modest i planer degut a poetes d'estament humil i poc lletrats, o a rectors que tan sols cercaven el profit espiritual de llurs feligresos, i que fora representat per uns i altres. De tals drames menors deriven, sembla, cançons dialogades i monòlegs...[1]

El present recull de textos nadalencs pertany a un període tardomedieval que arriba fins al final del segle XVI i que aplega totes aquelles peces amb temàtica de Nadal contingudes al manuscrit Llabrés (ms. 1139 de la Biblioteca de Catalunya), juntament amb altres mostres de temàtica similar originàries de les Guilleries, del Corpus de València, de Sant Bartomeu del Grau o de Pobla. Alguns dels textos ens han arribat de forma fragmentària o bé en condicions de difícil transcripció, com és ara el cas de les dues consuetes dels Reis d'Orient, que es troben en una part del manuscrit mallorquí molt malmesa per la humitat, que ha fet que la tinta d'un costat del full passi a l'altre cara i faci la lectura pràcticament impossible.

Les peces més importants del recull, i també les més extenses, són aquelles que pertanyen al ms. Llabrés i que, per tant, són d'origen mallorquí. Hem d'assenyalar que, quan el manuscrit fou descobert, encara tenia un full inicial avui perdut, però el seu descobridor, Gabriel Lla-

1. Veg. *Cançons nadalenques del segle xv*, Barcelona, Barcino, 1949, p. 39.

brés, el va poder incloure en la seva edició de la primera peça del còdex, la «Consueta per a la nit de Nadal»,[2] i que aquí incorporem entre claudàtors, tot respectant la grafia característica de l'època de l'autor de l'edició.

La resta de textos està basada en transcripcions directes de cada manuscrit, exceptuant la versió de la peça de sa Pobla, de la qual donem la versió dels seus descobridors, encara que amb algunes lleugeres discrepàncies, després d'haver consultat una fotocòpia de l'original. Els casos de lliçó dubtosa es comenten en notes a peu de pàgina, donant com a alternativa una versió més correcta pel que fa al sentit del vers.

Els principals temes que apareixen en aquestes peces són els de l'edicte d'empadronament, amb la consegüent anada a Betlem de Josep i Maria; el naixement de Jesús en el pessebre; l'aparició de l'àngel que convoca els pastors per tal que vagin a adorar el nounat; l'adoració dels pastors; la tornada d'aquests tot cantant alguna cançó de lloança a Jesús i la seva Mare; l'aparició dels tres Reis d'Orient cercant l'estel que els ha de conduir al lloc on Jesús és nat; l'arribada dels Reis i la consegüent adoració; l'aparició del rei Herodes per demanar als Reis que li diguin on és nat el Salvador, i finalment, l'edicte d'execució de tots els infants menors de dos anys per tal de poder eliminar aquell nounat que suposadament ha de regnar sobre tots els jueus. Ara bé, aquests moments, que tan tradicionalment arriben fins a les modernes versions dels anomenats *Pastorets*, apareixen a vegades enriquits amb moments de caràcter simbolista, com per exemple l'aparició de Lucifer i els seus servents, els Pecats, que intenten evitar que el Salvador entri dins el món humà. O, també amb l'aparició del personatge nadalenc tan popular de la Sibil·la, que amb les seves profecies cantades dona una caràcter més medieval als textos.

Malgrat les definicions que Josep Romeu ens dona d'aquests textos, cal remarcar que el seu to popular no impedeix que posseeixin una fidelitat bíblica considerable i que, per tant, constitueixin una mena d'òperes sagrades, cantades segons els himnes més usats en la litúrgia estàndard. I, d'altra banda, la introducció de personatges populars, com és ara el del nebot de Josep, Joanet, dona a algunes peces un gran enriquiment còmic de volada literària indiscutible. També s'ha de dir que la inclusió de llegendes apòcrifes, com són ara el relat del miracle del blat durant la fugida a Egipte o el detall de matar Herodes el seu fill petit com a impactant inici de la degolla dels Innocents, són igualment enriquiments temàtics molt importants, procedents de fonts apòcrifes o llegendàries.

2. Veg. Gabriel Llabrés Quintana (ed.), «Consueta de la nit de Nadal», *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, núm. xv (1914-1915), p. 38-46.

És a dir, que aquest conjunt de peces, força variades i originals, constitueix una part important de la història de les representacions religioses en llengua catalana pertanyents al període medieval i tardomedieval, fent companyia a les de tema hagiogràfic, veterotestamentari, neotestamentari o passionístic.

Hem intentat respectar la cronologia dels textos, però la majoria no porten data de còpia, i la del ms. Llabrés, 1599, és òbviament massa tardana per pensar que les peces puguin pertànyer a aquest any.

Agraïments

A Lola Badia Pàmies, de la Universitat de Barcelona, per tots els esforços que va fer per tal que aquest llibre acabés publicant-se.

A Maricarmen Gómez Muntané, de la Universitat Autònoma de Barcelona, experta musicòloga medievalista, que organitzà tants simposis i publicà tants articles i llibres sobre el tema de les Sibil·les medievals que em van permetre endinsar-me en la temàtica d'aquest personatge que apareix força sovint en les peces d'aquest volum.

I

El primer dels textos que editem és un paper de la Sibil·la en la seva entrevista amb l'emperador romà i, per tant, només un fragment de quatre estrofes, que es troba al ms. 101 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i que ja va donar a conèixer Josep Massot i Muntaner a l'Apèndix núm. 1 del seu article «Notes sobre la supervivència del teatre català antic» (Massot i Muntaner, 1962-1967, p. 87). Aquesta edició està presa directament del manuscrit, però presenta mínimes diferències amb la versió de Massot, com indiquem a les notes corresponents.

Encara que en les quatre estrofes conservades només es troba el diàleg de Sibil·la, a les rúbriques es menciona els missatgers de l'emperador i també aquest, cosa que prova que el fragment era una petita part d'una peça sencera. El que no podem saber només amb aquest fragment és si la Sibil·la desenvolupa només el tema de l'*aracoeli* (veg. v. 7 i seg.) o si també pronunciarà les famoses estrofes del Cant del Judici de la litúrgia de la Nit de Nadal, com s'esdevé a la peça IV, on el personatge sibil·lí fusiona totes dues tradicions, la de l'Eritrea i la de la Tiburtina.

[REPRESENTACIÓ DE LA SIBIL·LA
AMB L'EMPERADOR]

Digua SIBIL·LA *alls misatgés de ll'emperador:*

Títol. Donem entre claudàtors el títol que el primer editor del text esmentà quan en parlà fa una trentena d'anys; ara bé, i sembla inevitable associar aquest breu text a la «representació» de 1418 a Barcelona i, per tant, més val emprar la mateixa denominació que la que apareixia en aquesta notícia. Cal observar, però, que la segona peça d'aquest recull porta el títol de «Fet de la Sibil·la e de l'Emperador» com si aquesta denominació fos establerta de manera estàndard; ara bé, com es podrà veure al capítol següent, aquell text té unes peculiaritats aparentment gens relacionables amb aquestes quatre estrofes.

Primera rúbrica. Notem l'absència de tota indicació de tipus escenogràfic, o d'indumentària dels personatges, cosa que fa pensar que realment es tracta només del «paper» de la Sibil·la. — *Digua*: cal observar que no hi ha indicació de cant, de manera que hem de pensar que tot aquest diàleg era simplement recitat; també a la peça II els personatges recitaven el diàleg inicial, semblant a aquest, i la Sibil·la només iniciava el diàleg cantat quan començava la temàtica del cant pròpiament dita (cf. II, v. 32 i seg.). — *misatgés*: aquests personatges també apareixen a la peça II (cf. v. 4 i seg.) i tampoc en aquell text se'n sap el nombre exacte, ja que intervenen al diàleg sense individualitzar-se, com suposem que ho feien aquí; dissortadament no ens ha arribat la seva intervenció, que devia haver tingut lloc tot just abans que Sibil·la parlés, però el més probable és que fos semblant a la que fan a la peça II (cf. v. 5-10): una simple ordre, de part de l'Emperador , perquè la Sibil·la comparegui davant seu.

Prohòmens, direts ha mon senyor
molt prestament, per sa honor,
seré ab ell sens pus tardar;
tant tost me veureu caminar.

Digua a ll'emperador:

Emperador, no·t sye greu:
no est semblant all fill de Déu.
Per mils saber la veritatz,
veges en l'ar què t'és monstratz.

1-4. Aquesta estrofa, com les altres tres que la segueixen, està composta per octosíl·labs apariats, que és l'estrofisme més arcaic del nostre teatre religiós medieval i tardomedieval. — Cal observar que aquesta estrofa coincideix, en línies generals, amb la resposta que Sibil·la dona als missatgers a la peça II (cf. v. 11-14), però que no conté la negativa de la profetessa a anar a veure l'Emperador sense haver orat abans, fet que prova el major primitivisme d'aquest text, que encara no ha evolucionat tant.

1. *Prohòmens*: segurament aquest mot es devia pronunciar com a bisíl·lab, per tal d'evitar que el vers fos hipermètric. — *direts*: 'direu'; notem el final aprovençalat, tan arcaïtzant i característic d'aquest text.

3. *pus*: 'més'.

4. *caminar*: sembla lògic pensar que la Sibil·la devia desplaçar-se una certa distància fins on es trobava l'Emperador , fent així literal el significat d'aquesta acció.

4 seg. (rúb.). *Digua*: continua la manca d'indicació de cant que trobàvem a la primera rúbrica.

5-8. Així com l'anterior estrofa semblava ésser sens dubte una resposta al que haurien dit els missatgers (text que podíem reconstruir basant-nos en la corresponent estrofa de la peça II), aquesta també sembla exigir una prèvia consulta de l'Emperador que justifiqui la present resposta, però malauradament no hi ha un diàleg semblant a la peça II on poder recórrer per a reconstruir els mots d'Octavi; a la peça IV sí que es troba una estrofa de Sibil·la com aquesta (cf. v. 509-512), però en aquell text el que diu l'Emperador prèviament (v. 505-508) sembla no tenir res a veure amb la resposta de Sibil·la.

6. Sembla obvi que la consulta perduda de l'Emperador devia ésser la que pertany a la llegenda de la Sibil·la Tiburtina: hi havia al món alguna persona més poderosa que ell? — *est*: forma verbal arcaica que no apareix enlloc més de tot el recull.

7. *mils*, 'millor', forma arcaica que no trobem en cap altre lloc d'aquest recull. — *veritatz*: de nou una final aprovençalada (cf. v. 1), que rima amb una altra d'igual al vers següent.

8. *l'ar*: el primer editor del text, Josep Massot i Muntaner, inclogué després d'aquest mot un [*sic*]; és obvi que pot haver-hi hagut corrupció de còpia, perquè tal com és ara el mot no vol dir res. A la quarteta germana d'aquesta (IV, v. 509-512) no apareix cap concepte equivalent, però en la resposta de l'Emperador a aquestes paraules apareix el mot «ayre» (IV, v. 514), que és on ell veu la Verge i el seu Fill; caldria, per tant, pensar que *l'ar* és corrupció d'*aire*, tot procedint d'una variant antiga *aer* (cf. *DCVB*)? No deixa d'ésser una bona hipòtesi; ara bé, potser de la mateixa manera cal imaginar que el mot ha evolucionat d'una variant d'*ara*, ja que la segona síl·laba, essent àtona, podia haver-se fàcilment apocopat i donar així aquest significat d'*aracoeli*, que és el que suposadament deu veure l'Emperador. Cal recordar, però, que el mot emprat en la resposta d'Octavi a la peça IV és «ayre» i no «ara».

Digua més a ll'emperador:

Aquell infantz tan excel·lentz
és fill de Déu Omnipotentz.
Aquell te cové adorar,
e seu mayre glorificar.

Digua més a ll'emperador:

Cell infantz que veus tantz petitz,
fill és de Déu, segons t'é ditz;
e·ll[s] àngells se'n van al·legrarz,
e seu mayre glorificarz.

8 seg. (rúb.). *Digua més*: en haver-hi aquesta advertència, com a la rúbrica següent, sembla correcte deduir que entre estrofa i estrofa de la Sibil·la hauria d'haver-hi la corresponent intervenció de l'Emperador. A diferència del cas anterior, ara sí que sembla possible pensar que l'Emperador va dir, abans d'aquests mots de Sibil·la, quelcom de semblant al que diu a la peça IV, v. 513-516.

9-12. Els mots de la Sibil·la coincideixen aquí plenament amb els que pronuncia a IV, v. 517-520, mostrant així la pervivència que tingueren aquestes estrofes de la Tiburtina en les representacions tardomedievals. — *infantz*, *excel·lentz*, *Omnipotentz*: de nou les finals aprovençalades predominen en aquest breu text, marcant fortament el to arcaic. — *mayre*: arcaisme per «mare» que no es troba en cap altre lloc del recull; notem, a més, el gènere masculí en l'adjectiu que l'acompanya.

12 seg. (rúb.). El mateix cas que a la rúbrica anterior, però en aquesta estrofa no podem recórrer a la peça IV per reconstruir els mots de l'Emperador que es pronunciaven aquí, ja que no hi ha cap estrofa com la de la Sibil·la que segueix a continuació.

13. *Cell*: arcaisme per «aquell», que no apareix a cap altre text d'aquest recull.

15, 16. *àngells*: cal interpretar que a la representació participaven uns àngels que adoraven la sacra escena de l'*aracoeli*? És difícil d'assegurar aquesta hipòtesi; a la peça IV no hi ha, com ja hem dit, menció de cap àngel en aquest moment temàtic. — *al·legrarz*, *glorificarz*: notem que els infinitius de l'estrofa prèvia (v. 11-12) no eren aprovençalats com aquests. — *seu mayre*: cf. v. 12, nota.

16 seg. (rúb.). No hi ha indicació de final de peça, la qual cosa prova el fragmentarisme del text.

II

El segon text, al qual donem el títol de «Fet de la Sibil·la e de l'Emperador», tret de la seva primera rúbrica, a diferència del que li va donar el seu descobridor, Ernest Moliné i Brasés (1915, p. 431-438): la representació de la Sibil·la i l'emperador posseeix una extensió de 173 versos, encara que alguns no són inclosos al text, però sí que es poden reconstruir gràcies als del monòleg sibil·lí del Cant de la Sibil·la, aquí inclòs a l'Apèndix núm. 1. També n'hi ha una versió molt similar al ms. 1535 de la Biblioteca de Catalunya, però la present edició segueix la de Moliné i Brasés.

L'enfrontament Sibil·la-emperador que presenta aquesta peça originària de Sant Bartomeu del Grau té la peculiaritat del to agressiu que utilitza l'emperador per respondre a les profecies de la Sibil·la. L'acció del drama no finalitzarà, per tant, amb l'adoració de l'*aracoeli* per part de l'emperador com la que trobem a la peça IV. En resum, s'ha de dir que aquesta peça només recull la temàtica de la Sibil·la Eritrea, sense fusionar-la amb la de la Sibil·la Tiburtina, com s'esdevé a les peces IV i V. Segurament es podria datar aquest text a la darreria del segle XV o a començaments del XVI.

[FET DE LA SIBIL·LA E DE L'EMPERADOR]

Assí comensa lo fet de la Sibil·la e de l'emperador Sèsar en las matinas de Nadal.

*Diu l'*EMPERADOR:

Misatgés, prech-vos que aneu
en aquell loch hon trobareu
una donzella de valor;
amenau-le'n ab gran honor.

Primera rúb. i pàssim. Hem preferit titular la peça amb les paraules de la primera rúbrica —com va fer també Moliné i Brasés— tenint en compte que, a més a més, és una fórmula emprada sovint en les notícies de representacions de la Sibil·la. — *assí*, 'ací'. — *matinas*: aquesta vinculació de les representacions de la Sibil·la a les matines de la litúrgia nadalenca és la normal a l'Església medieval.

1-4. Encara que la peça fluctua constantment entre els metres heptasíl·labs i els octosíl·labs, sembla que el primer vers d'aquesta estrofa és hipomètric. Aquestes paraules de l'Emperador indiquen un desplaçament escènic que les rúbriques, com fan a la resta del text, no descriuen.

Dien los MISATGÉS:

Nobla donzella, Déu vos sal
e pregam Déu que us gart de mal;
assí·ns tramet l'emperador,
nòstron mestra e senyor.
Diu que aneu ab ell parlar,
e no us vullau gayre trigar.

Diu SIBIL·LA:

Misatgers de gran honor,
diguau a l'emperador
que lo meu Déu vull adorar
e aprés ab ell hiré parlar.

*Diu l'*EMPERADOR:

Donzella de gran valor
jo son sèsar emperador,
qui de tot lo món son senyor;
à feta venir assí tota ma gent,
que ofaresquen aur ho argent.
Tu qui és de casa rayal,
adora lo meu Déu, si a tu plau.

Diu SIBIL·LA:

4 seg. (rúb.). *Dien*: forma de la flexió antiga del verb «dir».

5. *donzella*: en tota aquesta escena, l'Emperador insisteix a emprar aquest tractament en adreçar-se a Sibil·la (veg. v. 15, 28 i 34). — *sal*: forma de la flexió antiga de «salvar» (cf. *DCVB*); veg. també la peça III, v. 1.

6. *gart*: «guart», 'guard'.

7. *assí ·ns*, 'ací ens'.

11-14. El metre sembla haver passat a heptasil·làbic, però el quart vers és hipermètric.

13. Semblaria adequat que, en dir aquestes paraules, la Sibil·la s'acostés a un altar o lloc semblant per fer veure que orava; ara bé, en absència de tota informació escenogràfica, només podem deixar-ho en hipòtesi.

15-21. Aquests versos formen una agrupació de set, nombre ben poc usual en la classe de versificació d'aquest recull; potser hi ha algun error de còpia i en manca un, però el sentit sembla correcte. El metre oscil·la entre el de set i de vuit síl·labes, amb un vers molt hipermètric (v. 18). — Aquestes paraules de l'Emperador toquen el tema original de la Sibil·la Tiburtina. — *és*: 'ets'. — *de casa rayal*: en consonància amb «noble» (v. 5) i «de gran valor» (v. 15 i 34). — *lo meu Déu*: és possible que es referís a una imatge d'aspecte pagà? Cf. el v. 25, que diu Sibil·la.

Mestra senyor enperador,
ja tinch marit e sanyor,
lo qual és bo e just,
e aquex és un tros de fust;
mes si·m vols un poch scoltar e oir,
dir-t'é lo juý qui no·t pot falir.

*Diu l'*EMPERADOR:

Donzella, pensau en ben dir e parlar,
car a mi plau ben scoltar;
enperò, en cas de nacessitat
vos respondré segons l'enterrogat.

Ara la SIBIL·LA *comen[sa] lo «Jorn del judicii»:*

Al jorn del judicii
parrà qui aurà fayt servicii.

*Diu l'*EMPERADOR:

Donzella de gran valor,
de servicii no·m fasses pahor,
car jo son emperador anomenat,
qui pusch donar regnes, ducats e comptats.

Diu SIBIL·LA:

22-27. Les paraules de Sibil·la es troben agrupades en sis versos, número habitual en aquestes versificacions; la mètrica, però, és molt defectuosa, havent-hi versos hipomètrics, com el 24, i alguns d'hipermètrics, com el 26. — *juý*: per primer cop s'esmenta el tema propi de la Sibil·la Eritrea, la protagonista del Cant. — *falir*: «fallir», en el sentit de 'fallar', 'errar'.

28-31. Aquest grup de quatre versos és regular pel que fa a la rima, però no s'ajusta, en canvi, a cap regularitat mètrica. Pel que fa al sentit, es pot veure ja una certa agressivitat en la resposta de l'Emperador, que més tard acabarà accentuant-se al llarg de la peça.

31 seg. (rúb.). Suplim entre claudàtors el que va ometre el copista. Encara que no es digui explícitament, és obvi que la Sibil·la canta «Lo Jorn del Judici», cosa que sí que es diu a la rúbrica següent al v. 41.

32-33. Observem com aquests dos versos inicials del Cant conserven en aquesta peça relativament tardana tot el seu arcaisme: demostració de la gran tradició que tenia «Lo Jorn del Judici». Vegeu el contrast amb la versió d'un text més modern inclòs a l'Apèndix núm. 2.

34-37. Aquestes paraules de l'Emperador, encara que tinguin la rima correcta, no guarden regularitat mètrica, cosa encara més sorprenent si pensem que l'Emperador no recita, sinó que canta els seus mots, ja que, segons la rúbrica següent al vers 41 no sembla haver-hi diferència entre el que fa ell i el que fa la Sibil·la i, a més, totes les rúbriques subsegüents empren el mateix mot per a tots dos: «diu».

Un rey vindrà perpetual de cel,
qui jemay no fon vist aytal,
en carn vindrà sertanament,
per far del segle jutyament.

Com se canta «Al jorn del judici», resposta que fa l'emperador Sèsar a cascuna cobla, ut sequitur.

*Diu l'*EMPERADOR:

Sibil·la, digues-me veritat,
aquex rey si serà coronat,
car, segons diu lo poble meu,
a mi deu fer gran honor aquex Déu.

Diu SIBIL·LA:

Ans del judici tot anant
parrà un signa molt gran:
la terra gitarà sudor,
e stremir-se-à de gran pahor.

*Respon l'*EMPERADOR:

Digues, malvade e cruel
e anamiga del meu Déu:

38-41. Aquesta és una de les característiques primeres estrofes del Cant; notem la coincidència amb una versió tan antiga com la de l'Apèndix. núm. 1, mentre que, en canvi, la peça IV en dona una versió molt alterada (cf. v. 461-464). Al text més antic de l'Apèndix núm. 1, es pot veure com eren aquests versos abans de perdre la rima els dos primers, ja que *de cel* es troba al segon vers, en lloc del *qui jemay*.

41 seg. (rúb.). Encara que explícitament s'esmenti l'acció de cantar, no desapareix totalment l'ambigüitat pel que fa a l'Emperador, ja que els mots *resposta que fa l'Emperador* no són prou definits.

42-45. Aquests quatre versos, també irregulars pel que fa a la mètrica, no pas a la rima, semblen indicar que l'Emperador continua el tema de l'episodi de la Sibil·la Tiburtina i no el de l'Eritrea. Els dos últims versos fan una clara referència a la consulta al poble, o al Senat, que l'Emperador fa en aquella llegenda i que la peça IV sí que escenifica (veg. v. 342-444). D'altra banda, cal remarcar que l'Emperador, en la seva rèplica a Sibil·la, fa referència al que ha dit ella en la seva darrera estrofa, mentre que Sibil·la no contesta a la pregunta d'ell en la propera.

46-49. Aquesta segona estrofa de la Sibil·la és, amb lleugeres variants, la mateixa que la núm. 2 de l'antic Cant inclòs a l'Apèndix núm. 1.

49 seg. (rúb.). Remarquem que la rúbrica ja no utilitza el mot «diu» per referir-se a l'Emperador, sinó el de «respon», cosa que farà també en les tres següents, acabant per prescindir totalment de qualsevol advertència en la resta del text.

50, 51. Aquests dos versos només rimen assonànticament. Notem com les paraules de l'Emperador a Sibil·la van accentuant cada cop més llur hostilitat.

aquex senyal d'on axirà,
qui tanta tristor donarà?

Diu SIBIL·LA:

Aprés s'estremirà molt fort
e ferà semblant de greu conort
e mostrarà ab critz he ab trons
les infernals confusions.

*Respon l'*EMPERADOR:

Ho Sibil·la! Com est aytal,
e quin parlar és aquex ten mal?
Vine assí, lexa axò star
e d'aquexa mala opinió te vulles mudar.

Diu SIBIL·LA:

Terratrèmol ten gran serà
que los puygs e los plans enderroquerà;
null hom en peus no romendrà
quant la terra s'estramirà.

*Respon l'*EMPERADOR:

Dons pus lo món se à enderoquar,
a mi no m'ich cal pus aturar,
e torna a mayor senyor
que a mi, Sèsar emperador.

52-53. Remarquem de nou que la pregunta de l'Emperador va directament referida al que ha dit Sibil·la abans i, també, que aquesta tampoc li respon en la següent estrofa.

54-57. Aquesta estrofa presenta més diferències amb la seva equivalent del text de l'Apèndix núm. 1 del que ho feia l'anterior. El metre sembla oscil·lar entre l'heptasíl·lab (primer i tercer) i l'octosíl·lab (segon i quart). El subjecte de totes les accions d'aquests mots és, òbviament, el mateix que a l'estrofa anterior, la terra.

58-61. Novament les paraules de l'Emperador tenen un vers hipermètric, però una rima correcta (cf. com als v. 26, 28 i 45). Aquesta resposta donada a Sibil·la continua configurant un personatge que manifesta la seva total oposició a l'anunci sibil·lí. — *lexa*, «lleixa», arcaisme per 'deixa'.

62-65. Per primer cop, els versos de Sibil·la tenen una irregularitat mètrica comparable als de l'Emperador (el v. 63 és hipermètric). També per primer cop, aquesta quarta estrofa de Sibil·la no coincideix amb la corresponent del Cant inclòs a l'Apèndix núm. 1.

66. *pus*: en el sentit de «puix», 'posat que' (cf. *DCVB*, *s. v.*, acc. 2).

67. *pus*: 'més'.

68. *torna*: verb que sembla clarament adreçat a Sibil·la; de tota manera, el sentit d'aquest vers i el següent no forma un conjunt gaire harmònic amb els dos versos anteriors.

Diu Sibil·la:

Un corn molt trist cornarà,
qui los morts e los vius despertarà;
la luna e lo sol se scuriran
e nulla stela no y luira.

*Respon l'*emperador:

Ho trist de mi! ¿e què·m faré
de tant de mal que yo fet he,
e dels ignoscens que é morts?
A Déu quin compta ·n donaré de mos tor[t]s?

Diu Sibil·la:

Foch dexendrà del cel ardent,
de sofra qui és molt pudent;
cel, terra e mar, tot pendrà,
e lo foch tot quant és delirà.

Emperador

Cové donchs que yo morré
e l'imperi totalment perdré,
car seran grans semblants tristós
e cruells e abhominables plós.

70-73. Aquesta cinquena estrofa de Sibil·la apareix en quart lloc a l'antic Cant inclòs a l'Apèndix núm. 1. En aquest grup de quatre versos, el primer és hipomètric, mentre que el segon és hipermètric; remarquem que a la versió de l'Apèndix núm. 1 al primer vers, en lloc de *cornarà* hi trobem «ressonarà», mot més llarg i que no produeix hipometria; el segon vers és de contingut diferent.

74-77. Aquesta estrofa de l'Emperador té de nou un vers hipermètric (el quart). — *ignoscens*: els que van morir a les guerres d'Octavi? No sembla aquest mot una coincidència tan significativa amb els «innocents» d'Herodes com per establir un paral·lelisme entre ambdós personatges, sinó més bé una casualitat aïllada: vegeu, a més, com és usat al v. 146 pel mateix personatge, amb un sentit poc compatible amb el dels infants degollats. — *tor[t]s*: suplim omissió del copista.

78-81. Aquesta sisena estrofa de Sibil·la coincideix amb la cinquena de l'Apèndix núm. 1, presentant una única variant al tercer vers. — *pendrà*: forma de la flexió antiga de «prendre», en l'accepció IV, sentit 4 del *DCVB*, 'encendre's', 'propagar-se el foc'. Al monòleg de l'Apèndix núm. 1 aquest mot és «peryrà», amb un sentit molt menys idoni que el d'aquesta versió.

82-85. La mètrica d'aquesta estrofa continua essent irregular, i el primer vers és hipomètric.

SIBIL·LA

Cascun cos se ànima cobrarà;
qui serà bo o mal lavons parrà;
los bons se n'iran ab Déu lassús,
e los mals en infern lajús.

EMPERADOR

Donchs cascun compte retrà
del mal ho bé que fet aurà,
¿e donques què serà de mi,
qui tant de mal é fet, mesquí?

SIBIL·LA

Ladonchs no haurà hom talent
de riqueses d'aur ni d'argent;
de res no haurà hom desig,
sinó tant solament de morir.

EMPERADOR

O donzella, bé m'as parlat
e del juý de Déu prophetitzat,
perquè·t dich que susare me n'iré
per lo què de tu entès yo he.

SIBIL·LA

De morir serà tot lur talent.
Lavons lo[s] cruxiran les dents;
no serà nagun qui no·s plor,
tot lo món serà en gran tristor.

86-89. Aquesta setena estrofa de Sibil·la no es troba a la versió monologada de l'Apèndix núm. 1, però sí en d'altres. — *lassús*: llegiu «llasús», 'allà dalt'. – *lajús*: llegiu «llajús», 'allà baix', forma no registrada al *DCVB*.

90-93. Remarquem, novament, que la resposta de l'Emperador es refereix directament al que Sibil·la acaba de dir, mentre que ella, en la següent estrofa, no li contesta, sinó que es limita a recitar el Cant monologat. És una de les estrofes de l'Emperador més regular pel que fa a la mètrica, car només el primer vers és hipomètric.

94-97. Aquesta vuitena estrofa apareix en setè lloc al monòleg de l'Apèndix núm. 1 amb molt lleugeres variants: el final del tercer vers, que rima més correctament al monòleg, i el mot «mas» del quart vers, que aquí és *sinó*. La mètrica tampoc resulta gaire regular en aquesta quarteta. — *talent*, 'gana', 'apetit', cf. *DCVB*, *s. v.*, acc. 3.

98-101. La resposta de l'Emperador és correcta pel que fa a la rima, però el segon i el tercer versos són hipermètrics.

102-105. La novena estrofa de Sibil·la es troba en sisè lloc al monòleg de l'Apèndix núm. 1, amb lleugeres variants; només presenta una irregularitat mètrica en el primer vers, que és coix d'una síl·laba. — *talent*: cf. v. 94. — *lo[s]*: suplim omissió de copista.

EMPERADOR

O poble! e com no pensau
en lo gran juý que sperau!
Donchs provehiu en lo meu avenir,
car d'assò nagú no·s pot abscondir.

SIBIL·LA

Los pugs e lo[s] plans seran agals;
aquí seran los bons e los mals,
reys, duchs, comptas e barons,
qui de lurs fayts retran raysons.

EMPERADOR

O donzella, vullas-me scoltar:
¿quin compta poré jo a Déu donar,
qui may li fiu honor ni oracions,
sinó malesas e traÿsions?

SIBIL·LA

Anch no féu hom res tant sacret,
ni ho dix ni s'o penset
que aquí no sia tot clar;
nagú no ý porà res selar.

EMPERADOR

Donzella, si lo teu Déu me vol scoltar,
ab ell m'iré a ·mistansar;
e pusca no sàpia de devinar,
tots los meus mals sabré ben nagar.

106-109. La regularitat mètrica d'aquesta estrofa només es trenca al quart vers, que és hipermètric. Els v. 108-109 semblen adreçar una petició a Sibil·la, però aquesta, com és habitual, no respon.

110-113. Aquesta desena estrofa de Sibil·la és la mateixa que la vuitena del Cant monologat (cf. Apèndix núm. 1), amb lleugeres diferències a l'últim vers; el v. 112 és hipomètric en relació amb els altres.

114-117. Novament les preguntes de l'Emperador esdevenen preguntes retòriques, ja que Sibil·la les ignorarà en la seva intervenció subsegüent.

118-121. Onzena estrofa de Sibil·la, que ocupa el novè lloc entre les del Cant monologat (cf. Apèndix núm. 1), i que només mostra lleugeres variants amb aquella versió més antiga. El primer vers és hipermètric en relació amb els altres. — *penset*: forma verbal amb desinència aprovençalada.

122-125. El primer vers de la quarteta és hipermètric en relació amb els altres, però si es suprimís el mot *Donzella* el sentit no canviaria i la mètrica seria correcta. Remarquem com l'actitud de l'Emperador és alhora submisa i enganyosa. — *pusca*: 'posat que', 'puix', forma no registrada al *DCVB*.

Sibil·la

Ladonchs no aurà hom talent
[de riqueses d'aur ni d'argent;
de res no haurà hom desig,
sinó tant solament de morir.]

Emperador

Si lo teu Déu te· mal serà,
que la gent matar volrà,
com ell vindrà jo me n'hiré,
que ya no lo ych speraré.

Sibil·la

De morí serà tot lur talent.
[Lavons lo[s] cruxiran les dents;
no serà nagun qui no·s plor,
tot lo món serà en gran tristor.]

Emperador

Donzella, de tu tinch mal grat
per lo teu parlar, qui m'à desberatat,
qui deyas que és Déu de tanta amor
e are dius de grans plos e tristor.

Sibil·la

Los infants qui nats no seran
[.....
.....
.....]

126-129. La Sibil·la no sols no contesta a l'Emperador, sinó que a més es limita a repetir una estrofa anterior (v. 94-97). Al manuscrit només hi ha copiat el primer vers de l'estrofa, seguit de punts suspensius.

130-133. L'actitud negativa de l'Emperador es va reafirmant a mesura que avança cap al final. L'únic vers deficient en la mètrica sembla el segon, que té una síl·laba menys que els altres.

134-137. Igual que al v. 126, aquí només és copiat el primer vers de la quarteta, però ho suplim d'acord amb la versió d'una estrofa anterior (v. 102-105).

138-141. Aquesta estrofa té els versos molt més llargs que la majoria dels de les anteriors, però la rima es manté correcta. L'Emperador retreu a Sibil·la el que sembla indiscutible: la contradicció entre el que primer ha dit (v. 24) i les desgràcies anunciades després.

142-145. Aquest primer vers de la quarteta no correspon a una estrofa ja inclosa prèviament; ara bé, al text de l'Apèndix núm. 1, la desena estrofa comença amb un vers idèntic a aquest, i és de suposar que donada la gran afinitat entre ambdós textos aquí fos idèntica la continuació. No incorporem els versos del monòleg, perquè les diferents grafies suposarien una alteració de la unitat estilística de la peça.

EMPERADOR

Si ell se vol combatre ab los ignosens,
¿què faria de mi entre les altres gents?
Perquè no ych vull pus aturar,
que en altres parts m'aniré deportar.

SIBIL·LA

E crideran tot altament
[.....
.....
.....]

EMPERADOR

Donzella, segons as parlat,
de tothom volrà aver rescat,
e crech jo, tot sertament,
que mal mercat n'eurà la gent.

SIBIL·LA

Cascun cors se ànima cobrarà,
[qui serà bo o mal lavons parrà;
los bons se n'iran ab Déu lassús,
e los mals en infern lajús.]

EMPERADOR

Segons lo que as dit desús,
lenserà los mals en infern lejús;
no farà a mi, que jo fugiré,
e vanir devant ell bé me'n gordaré.

146-149. Com ja ha succeït diverses vegades, els mots de l'Emperador són molt desiguals pel que fa a la mètrica, però són de rima correcta.

148-149. La sintaxi d'aquests dos versos sembla incorrecta: *perquè* ha estat emprat en el sentit de «per aquesta raó».

150-153. Aquest primer vers, a diferència del cas anterior (v. 142), no coincideix amb cap dels primers versos del text de l'Apèndix núm. 1; ara bé, hi ha altres versions del Cant de la Sibil·la en què es troba una frase idèntica a aquest vers, però col·locada a la meitat de la quarteta que comença com la dels v. 142-145 (veg. Baucells i Reig, 1981, p.190). Això segurament vol dir que les estrofes del Cant es van dividir amb freqüència i així donaren lloc a noves estrofes.

154-157. Aquesta és una de les estrofes de l'Emperador més correctes d'aquesta peça: la mètrica octosil·làbica es manté als quatre versos llevat del tercer, que és coix d'una síl·laba.

158-161. A diferència dels dos últims casos (v. 142 i 150), aquí sí que podem reconstruir l'estrofa amb text propi del misteri: els v. 86-89.

162-165. Els versos d'aquesta quarteta no guarden regularitat mètrica, però sí de rima, cosa ben freqüent en el paper de l'Emperador. — *desús*: llegiu «dessús», 'anteriorment'. — *lejús*: cf. v. 89.

Sibil·la

Ay, Senyor, qui lo món formist,
[.....
.....
.....]

Emperador

Vé-te'n de ma terra, malvade, tost e breu,
falsa e anemiga del meu Déu,
car si yo·t pusch atènyer ni aconsaguir,
a mala mort te faré morir.

166-169. Com en els casos previs, el copista només escriví el primer vers; a l'Apèndix núm. 1, en el Cant monologat, la dotzena estrofa comença amb un vers idèntic a aquest; és de suposar que els tres restants també eren com els del Cant, però no volem incloure'ls per no trencar la homogeneïtat estilística del text.

170-173. Aquests últims versos de l'Emperador tampoc guarden una mètrica regular, però sí que rimen correctament. — *pusch*: forma de la flexió arcaica del verb 'poder'.

173. Després d'aquest vers, al manuscrit no hi ha una rúbrica que doni per finalitzat el text; ara bé, el contingut de les paraules del personatge semblen cloure l'episodi, però recordem que el final d'altres dramatitzacions en aquest episodi és el de l'*aracoeli*: cf. peça I i IV (vs. 517-524).

III

La tercera peça que editem en aquest recull nadalenc és un text molt breu originari de les Guilleries i que va descobrir Francesc Carreras i Candi en un mas de Sant Hilari Sacalm (Carreras i Candi, 1921-1922, p. 211-212).

Hem pogut consultar directament el text gràcies a la gentilesa de l'arxiver de Sant Hilari, senyor Serradesanferm, que ens deixà veure el llibret on es troba el text editat per Carreras Candi. A les notes al text hem assenyalat les diferències entre la seva lectura i la nostra. En la present versió, el text té un còmput de 75 versos i s'ha de remarcar el fort primitivisme de la representació, present en la llengua i en la seva breu extensió, particularment pel que fa a la part de l'adoració dels pastors. Per aquesta raó caldria dissentir de la datació del segle XVI que proposà Carreras i adscriure'l a una època més cap al segle XV. La nota més curiosa d'aquest breu i primitiu text és el fet de dedicar els 41 primers versos dels 75 del total a l'episodi dels dubtes de Josep, episodi d'origen canònic (Mt, 19-22), que tanta popularitat arribà a tenir durant l'edat mitjana i que tant arribà a créixer en peces com la núm. VII d'aquest recull. L'efecte resultant és que la part temàtica principal d'una representació nadalenca, el naixement de Jesús i l'adoració dels pastors, queda limitada a unes poques estrofes en comparació amb la llarga escena dels dubtes, en la qual arriba a intervenir un dimoni per tal de temptar Josep i que no és d'origen canònic com ho era l'àngel del somni i tampoc apareix en cap altra peça nadalenca coetània a aquesta.

PER FER LA NATIVITAT DE NOSTRO SAYOR

JOSEP

Maria, dona, Déu vos sal!

Títol. Al manuscrit, abans de *Per* hi ha l'abreviatura de Jesucrist. Hem pres aquesta rúbrica inicial com a títol, seguint així el que va fer el descobridor del manuscrit, Carreras Candi. El títol de Carreras, però, no coincidia totalment amb el manuscrit: «Per fer la Nativitat de Nostre Senyor». — *Sayor*: grafia arcaica de 'Senyor' (cf. *DCVB*); única vegada que el text empra aquesta grafia: cf. 'Sènyer', v. 2.

1. *Déu*: al manuscrit, «Déus», amb una abreviatura final que és obvi que es deu a error de còpia; Carreras Candi ja ho va corregir en la seva edició. — *sal*: forma de la flexió antiga de 'salvar' (cf. *DCVB*).

MARIA

Sènyer, a vós guort Déu de mal.

JOSEP

Maria, dona, no me'n alt,
car jo veg vostra fas minvar
e vostra ve[n]tra angruyar.
À-us fet null hom ultra rahó?

MARIA

La vostra marcè, senyor, no;
ans ma servexen de bon grat
hi fan ha tota ma voluntat,
que ells me adoren per hu[n] ugual.
Marsè a Déu, jo no·m sent mal.

JOSEP

Ay mi, laset!, e què·m faré?
Ay mi, laset!, hi a ont hiré?
car jamés ha ela no m'acostí,
ni carn nua no li toquí;
pus sa carn no li toqui

2. *Sènyer*: forma arcaica de 'Senyor'. — *guort*: forma de la flexió dialectal de «guardar».

3-6. Aquestes paraules de Josep a Maria són l'inici de l'episodi dels dubtes, episodi que en l'altra peça del recull en què apareix aquesta temàtica molt més desenvolupada no conté un diàleg semblant, ja que Josep confia els seus temors a Joanet, el mosso, i no a la Verge. Aquest text, per tant, és únic com a tractament dramàtic del tema.

3. *no me'n alt*: Carreras, seguint una lectura que en principi no alterava l'agrupament de paraules del manuscrit, donava «nomen alt», però gairebé no va puntuar el text. — *alt*: verb arcaic per 'agradar', 'donar plaer' (cf. *DCVB*, *s. v.* altar 2.1 i 2).

4. *veg*: llegiu 'veig'.

4-6. Seguim la mateixa divisió que Carreras, per raons de rima i metre, però al manuscrit l'agrupació per ratlles és diferent: *e vostra* està escrit després de *minvar* i a l'última ratlla només és escrit *ultra rahó*.

5. *angruyar*: és de suposar que es tracta d'una variant arcaica d''engreixar' que el *DCVB* no registra.

6. *ultra rahó*: és a dir, 'més enllà del que és raonable' (raó, cf. *DCVB*, núm. 7).

8. *servexen*: llegiu «serveixen».

9. Aquest vers és hipermètric i, a més, incorrecte gramaticalment; potser l'original deia «tot» en lloc de *tota*, i aleshores seria correcte de metre i de sentit.

11. Aquestes paraules de Maria no semblen contestar a Josep de forma gaire directa.

12 i seg. Aquest lament dels dubtes de Josep existeix a la cançó nadalenca popular medieval i ha estat estudiat per Josep Romeu: veg. Romeu Figueras.

15, 16. *carn*: al manuscrit, «cran», lectura que Carreras Candi respectà; corregim la pronunciació vulgar. El to naturalista d'aquestes afirmacions de Josep no apareix a la versió de l'altra peça, la núm. VII.

ver aga no la quoronpí;
pus lo quos no li é quorunput,
per mi, dons, no aurà consabut.
Laxar-la n'é, donques, yo,
pus l'altre quonsel no m'és bo.

L'àngel

Jusep, torna-te'n halà,
car la verge infantarà.
Las profasias que tant lagist,
hara vag mal las antavist.
La terra erma darà pa
que harada no ý toquarà.
La verge sarà d'aron
qui as al temple [de] Salamó:
dins lo templa darà fruyt.
Vaent lo plopla Déu trastuyt
verge as, anpragar s'à,
haprés lo part verge sarà.

17. *ver*, 'en veritat', 'veritablement'. — *aga*: no podem esbrinar quin seria el mot de l'original; sens dubte, hi ha hagut corrupció de còpia.

20-21. Com Carreras Candi, dividim aquests versos més d'acord amb la rima i la mètrica que amb el manuscrit, on *pus* és a la ratlla del v. 20.

22-25. Novament seguim la divisió proposada per Carreras Candi, ja que sembla la més correcta per raons de rima i mètrica. Al manuscrit, la primera ratlla acaba amb *verge*, la segona amb *que tant* i la tercera amb *antavist*.

24, 25. *lagist*, *antavist*: notem els finals arcaics aprovençalats, no gaire freqüents en aquests textos i que denoten els vestigis arcaïtzants de la llengua de la peça. — *vag*, «veg», 'veig'. — *antavist*, possiblement pertany a una flexió dialectal i arcaica del verb 'entendre', però el *DCVB* no la registra.

26-27. De nou ens adherim a la lliçó de Carreras Candi, que proposa aquesta divisió. Al manuscrit, la primera ratlla acaba amb *harada* i la segona ja conté el vers següent (28).

28. La versió de Carreras Candi divideix de forma diferent a la del manuscrit: el vers acabat amb *sarà* i *daron* és copiat al següent vers formant una sola paraula amb *qui as*: *daronquías*, el sentit de la qual no veiem clar. Amb la nostra divisió, els versos són més correctes de rima i metre, encara que no es veu clar què vol dir *d'aron*: té relació amb el personatge bíblic?

29. Incorporem al vers el *de* que ja va proposar Carreras Candi, perquè així sembla exigir-ho el text, encara que el vers resulti hipermètric.

31. *plopla*: segurament grafia vulgar de «poble». — *vaent*: «veent», 'veient'. — *trastuyt*: és a dir, «veient Déu tot el poble, sens excepció».

32. *as*: «es», 'és'. — *anpragar*: no creiem que es tracti d'una variant popular d'«empregar», 'pregar', sinó més aviat d'una variant col·loquial o vulgar, no registrada al *DCVB*, del verb «emprenyar», concepte molt més dins la línia textual de la peça i que s'acorda perfectament amb el sentit del següent vers.

DIABBLA

Jusep! Jusep! ¿hi què serà?
Hatura't un poch, no vagas là
unt haquel t'à ·quonselat;
creu-me'n, si no bo saràs horat,
car qui primer ta dirà
badoch el sarà;
he prinhe tu·n hacort:
no vages là!

JOSEP

Verge, molt vos vull pragar
que vós ma dagau perdonar.

MARIA

Jo us perdó de grat
a tota vostra voluntat.
Mas yo no he més a dir,
car tan prest yo vull parir.

JOSEP

Ho! Déu na sia loat
d'aquast infant que m'à dat!

33 seg. (rúb.). *Diabbla*: «diable», 'diable', amb consonantisme propi del català oriental i altres dialectes. Notem que l'aparició d'un diable dona a la representació un to molt peculiar, allunyat del to realista de la núm. VII, on es tracta la mateixa temàtica, però només amb el mosso Joanet.

35. *vagas*: «vages», 'vagis'. — *là*: «lla», 'allà'.

37. *bo*: en el sentit adverbial, 'completament'. — *horat*, és de suposar que per «orat», 'boig'.

38-41. Mantenim la divisió proposada per Carreras Candi, encara que no millora gaire la del manuscrit, on aquests versos són copiats en dues ratlles, la primera acabant en *sarà*. Aquesta opció que hem seguit també té l'inconvenient d'introduir al passatge una mètrica de versos alternadament llargs i curts que no tenia, però tot i així sembla la millor opció. — *el*, 'ell', s' entén l'àngel, òbviament. — *prinhe*: segurament flexió dialectal i arcaica per «pren», de «prendre», que el *DCVB* no registra. — *là*: cf. v. 35.

44, 45. Aquests dos versos són copiats en una sola ratlla al manuscrit; dividim de la mateixa manera que ho fa Carreras Candi per raons de rima i metre, però així el v. 44 resulta hipomètric.

49. *D'aquast*, llegiu «d'aquest».

COBLA

Vull da matí
no·m pansava fos axí,
que dagués vanir ha mi
rey tan honrat,
qui tot lo mónt na sarà salvat.

L'ÀNGEL

Jo us vinch danunsiar,
pastós, que an Bal·lem vullau anar,
he trobareu un rey potent;
fill de Déu és verament,
qui tot lo món vol salvar.
Hanau-lo, donchs, hadorar.

LOS PASTÓS

Companyons, sens tardar
anem-lo'n adorar.

COBLA

Companyons, havau hoït
so que l'ángel nos a dit?,
hi à'ns parlat molt clar;
que lo fill de Déu és nat.
Hanem-lo'n, dons, adorar.

50-54. Aquests cinc versos són, de fet, tres ratlles al manuscrit que no rimen satisfactòriament i que per tant dividim com ho fa Carreras Candi; la mètrica resultant, com succeïa als v. 38-41, combina els versos llargs amb els curts. — *Vull*: grafia vulgar per «vull», 'avui'. — *mont*: és clar que per 'món', amb vulgarisme degut al copista.

56. *pastós*: aquest mot deuria trobar-se al vers anterior per tal que la mètrica d'aquest vers i la del següent fos correcta, però el manuscrit ho copia així i, a més, d'aquesta manera es manté la rima.

57-59. Aquests tres versos es troben copiats en dues ratlles al manuscrit, però amb aquesta divisió ja proposada per Carreras Candi la rima es manté.

61, 62. Versos hipomètrics.

62 seg. (rúb.). Notem que aquesta rúbrica i les següents no porten la indicació que cada cop és un pastor diferent qui les recita, però el seu contingut així ho demostra.

63-75. Les tres cobles són desiguals: una té cinc versos i les altres dues només quatre, cosa no gaire sorprenent donada la poca cura amb què està copiat el text. El contingut d'aquestes estrofes sembla indicar que eren recitades pels pastors mentre es dirigien cap a l'estable i, per tant, és una escena que no inclou el moment de l'adoració de Jesús.

Cobla

Yo comens de partir;
prech-vos que·m deguau seguir
que tots hi devam hanar
per l'infant hadorar.

Cobla

Yo vull ésser lo primer
e no pas lo darer,
que los peus li vull basar,
pus él nos vénch per salvar.

68. Vers hipomètric; fora correcte si *comens* tingués una tercera síl·laba.
71. Vers hipomètric.
73. De nou, aquest vers és mancat d'una síl·laba.
75. No hi ha indicació que el text s'hagi acabat, però, vist el caràcter primitiu de la representació, no hi ha raons per suposar la pèrdua d'una hipotètica continuació: el més probable és que l'adoració dels pastors fos una escena muda.

ÍNDEX

Abreviacions 7

Introducció 9

I. [Representació de la Sibil·la amb l'emperador] 13

II. [Fet de la Sibil·la e de l'emperador] 16

III. Per fer la nativitat de Nostro Sayor 27

IV. [Consueta per a la nit de Nadal] 33

V. Consueta per le nit de Nadal 79

VI. Consueta dels pastorells 101

VII. Consueta de la nativitat de Jesús Christ 107

VIII. Consueta dels Pastorels 144

IX. Rapresentatió per la nit de Nadal 160

X. Consueta dels tres Reys de Orient 197

XI. Consueta del[s] tres Reys de Orient 222

XII. Misteri del Rey Herodes 243

Apèndixs 273

Bibliografia 279

Aquest volum conté dotze peces, en sa majoria inèdites (algunes de fragmentàries), que constitueixen el que ens ha arribat de les representacions paralitúrgiques de les esglésies catalanes de l'època tardomedieval. Temàticament poden ser considerades com les hereves del teatre llatí medieval, però posseeixen alguns trets propis que els donen un gran valor historicoliterari. D'entrada, ens trobem amb una gran senzillesa expressiva, que, amb el recitat cantat segons els tons litúrgics del Breviari, es converteix amb una mena d'*opera prima*. El seu verisme representacional deuria ser per als espectadors de l'època d'una gran força dramàtica. Tant alguns personatges com la Sibil·la, amb la seva exòtica indumentària, parlant del Judici Final des de la trona, com els àngels que anunciaven el Naixement des del mateix lloc enlairat eren algunes de les aparicions que causaven una forta impressió en l'espectador. I ja no diguem quan es simula la matança dels Innocents, representada verísticament. En conjunt, doncs, el recull ens permet veure els antecessors dels moderns Pastorets, però enriquits amb llur lligam a la litúrgia i al verisme del seu caràcter representacional.

ISBN 978-84-9191-442-6
9 788491 914426 53771

TEXTOS I ESTUDIS
DE CULTURA CATALANA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat